

The employment of the principle of the role perspective in the educational process is counted to be one of the most effective ways of the formation of the future teachers of foreign languages communicative competence.

The situation, which is contradictory by its own nature is the unit of the student and teacher's work in the system of pedagogical training, built on the principle of the role perspective. It depicts the set of the concrete features and potential resources of the didactic plan. The situation contains the impulse, which is necessary for the deployment of the substantial reserve of the pedagogical education in dynamics and development. It helps "to enable the system of the intellectual, emotional and social people's relationships, involved into this situation". Following the regimentation of the educational tasks, which are dictated by the learning situation, the student is formed as the future specialist within the specified activity, directed to the mastering of the pedagogical theory and the experience of the actions.

Organizing the pedagogical process on the situational and problematic base, the teacher analyses the phenomenon or the process, modeled before the students, assists the awareness of the actions, giving the freedom for choice of solving and experiencing of the situation of success by each participant. The purpose in the form of the role perspective as the strategy of the active operations and the role situation open the possibilities for understanding of pedagogical reality, the result of which are pedagogical knowledge – professional values and pedagogical experience.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В УМОВАХ ЛЬОТНОГО ВНЗ

УДК 378.091.21:629.7

Савченко Н. С.

В статті проаналізовано поняття «компетентність», «професійна компетентність» у психолого-педагогічній літературі. Розглянутий взаємозв'язок професійної підготовки курсантів льотного ВНЗ та компетентнісного підходу в освітньому процесі.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, компетентнісно-орієнтована основа, компетентнісний підхід, модернізація.

В статье проанализированы понятия «компетентность», «профессиональная компетентность» в психолого-педагогической литературе. Рассмотрена взаимосвязь профессиональной подготовки курсантов летного высшего учебного заведения и компетентностного подхода в образовательном процессе.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, компетентностно-ориентированная основа, компетентностный подход, модернизация.

CONCEPTUAL BASES IN RELATION TO THE REALIZATION OF COMPETENCE APPROACH IN THE SETTING OF FLIGHT HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS

The article runs about the analysis of concepts «competence» and «professional competence» in psychological and pedagogical literature. The interrelation of the professional training of the students of flight higher educational establishments and competence approach in the educational process has been observed.

A professional competence of airmen is a set of general scientific, general aviation-related and special aviation-related knowledge, skills, moral and volitional, physical and physiological characteristics, using which airman is able to effectively carry out one's duties and be aimed at constant self-education and self-improvement.

Keywords: *competence, professional competence, competence-oriented basis, competence approach, modernization.*

Проблема формування професійно-значущих якостей курсантів льотних вищих навчальних закладів (ВНЗ) у контексті компетентнісного підходу виходить сьогодні на рівень пріоритетних в авіаційній галузі і вищій школі зокрема. Проте орієнтація тільки на професійні компетенції є недостатньою. Упровадження ряду компетенцій у сфері професійної освіти зумовлює розширення «повноважень» у бік універсальних стратегій, що забезпечують творчу суб'єктну діяльність майбутнього фахівця, акцентує увагу не тільки на проблемах розвитку загальних і спеціальних фізичних якостей майбутнього авіаційного фахівця, що зумовлені вимогами професійної діяльності, але й проблемами формування критеріїв універсального фахівця як самореалізованої людини, що є невід'ємним атрибутом професійного й особистісного зростання, провідною властивістю суб'єктності курсанта, яка розвивається на основі внутрішньої свободи та відповідальності особистості в навчальній діяльності.

Методологічну сутність компетентнісного підходу допомагає розкрити історичний огляд становлення понять «компетентність» та «компетенція». Характерними ознаками розвитку освіти наприкінці ХХ – початку ХХІ століть є орієнтація навчання на «вільний розвиток людини», на творчу ініціативу, конкурентоздатність, мобільність майбутніх фахівців. У якості загального визначення такого інтегрального соціально-особистісно-поведінкового феномену як результату освіти у сукупності з мотиваційно-ціннісними, когнітивними складовими виступають поняття «компетенція» та «компетентність». Уперше в історії вищої освіти було здійснено спробу підійти до створення системи освітньо-кваліфікаційних рівнів не на основі комплексу вивчених дисциплін, кількості годин, років навчання та низки інших показників освітнього процесу, а через урахування результатів навчання, докорінних змін у його організації, модернізації та уніфікації методів навчання й оцінки рівня досягнення компетенцій. Це означало формування нової парадигми освіти, історія становлення якої розпочалась у 70-х роках у США.

Орієнтовану на компетенції освіту – освіту, що базується на компетенціях – було запропоновано Н. Хомським у 1965 році у Масачусетському університеті. Поняття «компетенція» використовувалось стосовно теорії мови, трансформаційної граматики. Науковці вбачали фундаментальну

різницю між компетенцією (знанням своєї мови доповідачем-слухачем) та використанням знань (реальним використанням мови) у конкретних ситуаціях. У той же час у працях Р. Уайта категорія компетенції змістовно наповнюється власне особистісними складовими, в тому числі мотивацією [9]. Таким чином, у 60-х роках минулого століття вже ніби було закладено розуміння тих відмінностей між поняттями «компетенція» та «компетентність», які розглядають сьогодні. Останнє з них і трактується нами як заснований на знаннях, інтелектуально та особистісно обумовлений досвід соціально-професійного життя людини.

Аналіз психолого-педагогічної літератури зазначеної тематики (А. К. Маркова, Л. А. Петровська, Р. Уайт, А. В. Хуторський) дають змогу умовно виділити три етапи становлення освіти, що базується на компетенції.

На першому етапі (1960-1970 роки) становлення компетентнісно-орієнтованої освіти до наукового апарату вводиться категорія «компетенція», створюються передумови розмежування понять «компетенція», «компетентність», вводиться поняття «комунікативна компетентність» (Д. Хайме) [5].

Другий етап (1970-1990 роки) характеризується використанням категорії «компетенція/компетентність» у практиці та теорії навчання мов (особливо нерідких), формуванням професіоналізму в управлінні, керівництві, менеджменті, у навчанні спілкуванню. Науковці не тільки виокремлюють більш, ніж тридцять видів компетенцій, вони намагаються навчати, акцентуючи увагу на їх формуванні як кінцевому результаті навчання. У праці Дж. Равена «Компетентність у сучасному суспільстві», що видано друком у Лондоні у 1984 році, дається розгорнуте тлумачення компетентності. Це явище «складається з великої кількості компонентів, багато з яких є відносно незалежними одне від одного... деякі компоненти належать більш за все до когнітивної сфери, а інші – до емоційної. Ці компоненти можуть замінювати один одного у якості складових ефективної поведінки». При цьому, як підкреслює Дж. Равен, «види компетентності» - є «мотивовані здібності» [9].

Третій етап (з 1990 року) розвитку компетентнісно-орієнтованої освіти характеризується тим, що у документах ЮНЕСКО окреслюється коло компетенцій, що вже повинні розглядатись усіма як бажаний результат освіти. У доповіді міжнародної комісії з освіти для XXI століття «Освіта: прихований скарб» було сформульовано «чотири стовпи», на яких базується освіта: навчитися пізнавати, навчитися робити, навчитися існувати разом, навчитися жити» та визначено по суті основні глобальні компетентності. Так, згідно з Ж. Делором необхідно: «навчитися робити, щоб набути не тільки професійну кваліфікацію, але й у більш широкому значенні компетентність, яка дає можливість досягати успіху в різноманітних ситуаціях та співпрацювати в групі» [1, с. 37]. У рамках програми Ради Європи (1996 рік) порушено питання щодо визначення ключових компетентностей (key competencies), які повинні набути ті, хто навчаються, для успішного здійснення роботи та подальшого здобуття вищої освіти. В. Хутмакер відмічає, що поняття «компетенція» за змістом визначено не точно, однак, на його думку, входить до ряду таких понять, як «уміння», «компетентність», «здатність», «майстерність» та ближче до понятійного поля «знаю, як», ніж до поля «знаю, що» [8]. Глосарій ЮНЕСКО містить термін «освіта,

заснована на компетентності», під яким розуміється освіта, що базується на описі, вивченні та демонстрації знань, навичок, поведінки і стосунків, які висуваються до певної ролі, професії чи кар'єри [3, с. 2].

Компетентісно-орієнтована освіта із середини 80-х років почала широко розповсюджуватись у багатьох розвинутих країнах світу. У різноманітних модифікаціях вона утвердилась у системах освіти Австралії, Великобританії, Фінляндії, Австрії, США, Канади, Нідерландів тощо.

Входження України у світову спільноту модернізації міжнародного порядку в контексті визначених пріоритетів майбутнього світоустрою вимагає від організаторів (менеджерів) вищої освіти поетапно реалізовувати складові наявної механізми цілісного освітнього простору, де характерною ознакою її змісту є розбудова на компетентісно-орієнтованій основі, що зумовлено такими кількома причинами:

1) переходом світової спільноти до інформаційного суспільства, де пріоритетним вважається не просте накопичення студентами знань і предметних умінь та навичок (мета так званої знаннєвої педагогіки), а формування вміння вчитися, оволодіння навичками пошуку інформації, здатності до самонавчання упродовж життя, де ці новоутворення стають визначальною сферою професійної діяльності людини;

2) упровадженням моделі особистісно-орієнтованого навчально-виховного процесу як оновленої парадигми освіти, яка передбачає визнання студента суб'єктом цього процесу, носієм двох груп якостей через вміння навчатися та бажання вчитися, що можливе за умови, з одного боку, оволодіння ним продуктивними (загальнонавчальними) вміннями і навичками та розгорнутою рефлексією, а з іншого — сформованості позитивного емоційно-ціннісного ставлення як до процесу діяльності, її результату, самореалізації особистості;

3) особливою актуалізацією глобалізації всіх сфер життєдіяльності особистості і суспільства в умовах загальноцивілізаційних тенденцій сучасного світу, що вимагає від вищої школи надати молодій людині елементарних можливостей інтегруватися в різні соціуми, самовизначатися в житті, активно діяти, бути конкурентоспроможною на світовому ринку праці;

4) необхідністю опанувати мистецтвом швидких трансформаційних змін у освітніх системах як в локальному (регіональному, національному) середовищі, так і у глобальному просторі.

Науково обґрунтоване вирішення означених проблем детермінує переосмислення цілей підготовки майбутніх фахівців у авіаційному вузі, її реалізацію через компетентісний підхід як важливий засіб модернізації змісту льотної вищої освіти.

Науковець Ю. Г. Татур [4] дає таке визначення компетентності: «Компетентність фахівця з вищою освітою – це проявлені ним на практиці прагнення і здатності (готовність) реалізувати свій потенціал (знання, вміння, досвід, особистісні якості тощо) для успішної творчої (продуктивної) діяльності в професійній і соціальній сфері, усвідомлюючи її соціальну значущість і особисту відповідальність за результати цієї діяльності, необхідність її постійного удосконалення» [4, с. 9]. Ю. Г. Татур в структурі компетентності виділяє п'ять аспектів: мотиваційний, когнітивний, поведінковий, ціннісно-смысловий, емоційно-вольову регуляцію процесу та результату прояву.

Можна також стверджувати, що рівень компетентності — це характеристика результатів освітньої практики для окремої людини, інтелектуально та особистісно зумовлений досвід її соціально-професійної діяльності. Аналіз поглядів науковців щодо визначення сутності поняття «компетентність» дає підстави констатувати: незважаючи на неузгодженість думок учених стосовно цієї проблеми, динаміка опрацювання свідчить про високий рівень її актуальності для сучасної освіти. Компетентність виявляється в оволодінні людиною певними знаннями, які дають змогу про щось свідчити.

В результаті аналізу різних тлумачень поняття «компетентність» ми приходимо до висновку, що компетентність — це володіння компетенцією, що виявляється в ефективній діяльності та включає особисте ставлення до предмету та продукту діяльності; компетентність — це інтегративне утворення особистості, що інтегрує в собі знання, вміння, навички, досвід і особистісні властивості, які обумовлюють прагнення, здатність і готовність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають в реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету та результату діяльності. «Компетентність» є системним поняттям, яке має свою структуру, рівні, функції, своєрідні характеристики, властивості тощо. Опановуючи певні компетенції та реалізуючи їх у практичній діяльності, особистість стає компетентною.

У наукових дослідженнях та психолого-педагогічній літературі останніх років науковцями вживались заходи щодо класифікації компетентності у відповідності до конкретних видів діяльності. Так, науковцем Т. М. Левочко представлено такі види компетентності: навчально-пізнавальна; інформаційна, комунікативна, соціально-трудова, компетенція особистісного самовдосконалення та професійна компетенція [2]. В. В. Ягуповим представлено дещо іншу класифікацію: ключові компетентності, професійні компетентності та фахові компетентності [7].

Серед основних характеристик компетентності будь-якого випускника професійного навчального закладу, які, на нашу думку, у повній мірі притаманні їй випускникам льотних навчальних закладів, виокремлених В. В. Ягуповим, важливого значення для нас набувають такі [7]:

1) ціннісно-мотиваційна готовність, тобто сформованість професійних і фахових ідеалів, цінностей, настанов, мотивів і ставлень особи до майбутньої професії та фаху, до самого себе як до професіонала та фахівця;

2) інтелектуальна підготовленість (когнітивна характеристика), тобто набуття певної сукупності теоретичних і практичних знань, на основі яких відбувається, з одного боку, формування праксеологічної основи професійної діяльності, а з іншого — практичне мислення як фахівця;

3) діяльнісна здібність (праксеологічна характеристика) — це сукупність професійних практичних навичок, умінь і здібностей, необхідної для професійної діяльності;

4) професійні та фахові здібності — це сукупність професійно важливих і фахових якостей, яка необхідна особі для професійної діяльності як професіоналу та фахівцю;

5) суб'єктна — це інтегральна характеристика, оскільки, з одного боку, вона об'єднує всі вищевикладені аспекти в унікальне єдине ціле, яке характерне тільки для конкретної особи та конкретного фахівця, а з іншого — від її сформованості залежить актуалізація інших — інтелектуального, діяльнісного, професійного та

фахового, професійне становлення, а також професійна діяльність особи як професіонала та фахівця.

Вони взаємодоповнюють один одного, сприяють їх комплексному та системному прояву, при необхідності можуть компенсувати недостатню сформованість певних показників професійної компетентності фахівця. При недостатній сформованості одного з них фахівець неспроможний досягати основної мети своєї професійної діяльності, системно та комплексно реалізовувати основні свої посадові компетенції. Проте, суб'єктний компонент здатний декомпенсувати певні недоліки окремих компонентів професійної компетентності.

З огляду на мету статті, нас особливо цікавить професійна компетентність.

Ми погоджуємось з наступною структурою професійної компетентності фахівця, запропонованою науковцем В. В. Ягуповим:

1. Загальнолюдська компетентність (загальнокультурна, моральна, політична, соціальна, інформаційна, комунікативна, етична, екологічна, валеологічна).

2. Загальнонаукова компетентність (методологічна, теоретична, методична, дослідницька).

3. Загальнопрофесійна компетентність (загальнофахова, економічна, технічна, правова, психологічна, педагогічна).

4. Фахова компетентність (технологічна).

5. Функціональна компетентність (стратегічна, менеджерська, управління суб'єктами та об'єктами діяльності, виконавча).

6. Особистісна компетентність (мотиваційна, аутопсихологічна, регулятивна, адаптивна, навчальна) [7, с. 8].

Серед структурних одиниць професійної компетентності нас цікавить саме фахова компетентність, у тому числі фахові компетентності майбутніх авіаційних фахівців. Фахова компетентність необхідна для професійного буття особи як фахового суб'єкта.

Щодо поняття «фахова компетентність», то мають місце такі трактування:

– підготовленість до виконання трудової діяльності за конкретною спеціалізацією в межах певної спеціальності;

– набір фахових знань персоналу організації, необхідних для вирішення соціально-економічних, політичних, екологічних, культурологічних, правових та інших проблем у межах цілей, поставлених перед організацією;

– здатність до освітньої діяльності на основі знань, набутих умінь, у відповідності до суспільних вимог та ціннісними орієнтаціями;

– системна властивість особистості вчителя, що виявляється у володінні фаховими компетентностями, в умінні застосовувати набуті знання та вміння в професійній діяльності, здатності досягати значних результатів в організації процесу навчання математики;

– сукупність знань, умінь, здібностей і готовності особистості діяти в складній ситуації та вирішувати фахові завдання з високим рівнем невизначеності;

– актуалізована здатність і готовність фахівця творчо реалізовувати цілі своєї фахової діяльності;

– важлива характеристика практичної та теоретичної підготовленості фахівця до здійснення фахової діяльності;

– інтегральна професійно особистісна характеристика фахівця, що включає в себе теоретичну та практичну готовність до виконання професійних функцій.

Таким чином, дослідники пропонують різні класифікації фахової компетентності, але незалежно від форм діяльності фахівця компетентність у кожній з них складається з двох основних компонентів:

1) системи знань, яка визначає теоретичну готовність фахівця;

2) системи вмінь і навичок, що становить основу практичної готовності фахівця до здійснення професійної діяльності.

Отже, професійну компетентність авіафахівця ми розуміємо як сукупність загальнонаукових, загальноавіаційних і спеціальних знань, умінь, навичок, морально-вольових, фізичних та психофізіологічних якостей, застосовуючи які він здатний ефективно виконувати покладені на нього посадові обов'язки, а також бути спрямованим на постійну самоосвіту та самовдосконалення.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Делор Ж. Образование: сокрытое сокровище / Ж. Делор. – UNESCO, 1996, – С. 37.

2. Левочко М. Т. Професійна підготовка майбутніх фахівців економічної галузі : теорія, методика, організація монографія / М. Т. Левочко; Держ. акад. статистики, обліку і аудиту. – К. : ДП “Інформ. аналіт. агенство”, 2009. – 495 с.

3. Реформы и развитие высшего образования : Программный документ ООН по вопросам образования, науки и культуры / ЮНЕСКО. – Турин, 1995. – 9 с.

4. Татур Ю. Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста / Ю. Г. Татур // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 3. – с. 20-26.

5. Холстед М. Ключевые компетенции в системе оценки Великобритании / М. Холстед, Т. Орджи // Современные подходы к компетентностно ориентированному образованию / под ред. А. В. Великановой. – Самара, 2001. – С. 24-27.

6. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Ученик в общеобразовательной школе. – М. : ИОСО РАО, 2002. – С.135-157.

7. Ягунов В. В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / В. В. Ягунов, В. І. Свистун // Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». – 2007. – Том 71: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 3–8.

8. Hutmacher Walo. Key competencies for Europe//Report of the Symposium Berne, Switzerland 27-30 March, 1996. Council for Cultural Cooperation (CDCC) Secondary Education for Europe. Strasburg, 1997.

9. White R. W. Motivation reconsidered: The concept of competence / R. W. White // Psychological review. - 1959. - № 66. - P. 23-34.

*CONCEPTUAL BASES IN RELATION TO THE REALIZATION OF
COMPETENCE APPROACH IN THE SETTING OF FLIGHT HIGHER
EDUCATION ESTABLISHMENTS*

Savchenko N.S.

Abstract. *The article runs about the analysis of concepts «competence» and «professional competence» in psychological and pedagogical literature. The interrelation of the professional training of the students of flight higher educational establishments and competence approach in the educational process has been observed. A competence is a possession of competence, which is manifested in the efficient behavior, and includes personal attitude to the subject and the product of behavior; competence is an integrative personality formation, that integraes knowledge, skills, experience and personal characteristics, which lead to the desire, ability and willingness to solve problems and challenges, that arise in real life situations, while realizing the importance of the subject and results of the behavior. A professional competence of airmen is a set of general scientific, general aviation-related and special aviation-related knowledge, skills, moral and volitional, physical and physiological characteristics, using which airman is able to effectively carry out one's duties and be aimed at constant self-education and self-improvement.*

Keywords: *competence, professional competence, competence-oriented basis, competence approach, modernization.*

АНАЛІЗ СТАНУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРІВ У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

УДК: 7. 021. 23+7. 071. 2+378. 147+78. 07

Мойсеєва Л.А.

У статті розглядається стан професійної підготовки майбутніх концертмейстерів у сучасній системі музичної освіти.

Ключові слова: *навчання концертмейстерської майстерності, підготовка музиканта-піаніста, музична освіта, концертмейстер та музична освіта.*

В статье рассматривается уровень профессиональный подготовки будущих концертмейстеров в системе современного музыкального образования.

Ключевые слова: *воспитание пианиста-концертмейстера, обучение в классе концертмейстерскому мастерству, концертмейстер и музыкальное образование.*

THE ANALYSIS OF TEACHING STATUS OF FUTURE CONCERTMASTERS IN MODERN MUSICAL EDUCATIONAL SYSTEM

Lidiya Moyseeva

The professional teaching status of future concertmasters in modern musical educational system is examined in this article.

Key words: *concertmaster teaching skills, training for musician-pianist, musical education, concertmaster and musical education.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасній системі музичної освіти постає питання підготовки майбутніх концертмейстерів у процесі